

Autor: Jordi Pujol

Conferència amb motiu del 75è aniversari de la Cambra de Comerç

Espanyola a Alemanya

Frankfurt, 13 d'octubre de 2004

L'economia sempre ha jugat un paper determinant en la relació entre els pobles, i en general en la política i en el destí de les nacions. No va caldre esperar l'arribada de Marx per a saber-ho. Però això no vol dir que sigui l'únic factor determinant.

Amb tot les meves paraules, que pel que em diuen no han de ser gaire llargues, les centraré en alguns exemples on l'economia ha ajudat a l'entesa entre nacions i al progrés polític de molts pobles.

Per començar és evident que sense un cert nivell econòmic la democràcia difícilment es pot consolidar. Almenys tal com l'entendem a Europa. No és impossible, però és molt més difícil.

A principis dels anys 60, quan la dictadura del general Franco començava a evolucionar, el qui aleshores era l'home fort del Govern el Sr. López Rodó, va inventar la frase que "la democràcia no era possible per sota dels 1000 dòlars per càpita". En part era un argument contra els qui reclamàvem el final ràpid de la dictadura i la implantació de la democràcia. (Jo mateix em trobava en aquesta situació, ja que a principis dels 60 vaig ser empresonat i després

desterrat) . Però també era cert que amb més renda i més benestar la democràcia seria més fàcil (A condició, afegeixo que d'aquest increment de la renda n'hagués participat tota la població i que la societat civil s'hagués enfortit). De fet això és el que va passar a Espanya: el nivell de vida va pujar i la societat va madurar molt.

Cal afegir a això la progressiva obertura a l'exterior d'Espanya. Obertura econòmica –des del turisme a les inversions estrangeres, i també l'emigració, un fenomen social però amb conseqüències econòmiques-. O sia que aquest ja seria un exemple de com l'economia influeix en la relació de les relacions bilaterals, en aquest cas entre la UE i Espanya. Però el bon resultat dels procés de restauració de la democràcia no es podria explicar ni entendre sense tenir a més en compte l'acció política i social, i intel·lectual, que durant anys havien fet els sectors contraris a la Dictadura.

Sense sortir d'Espanya hi ha un altre fet que il·lustra sobre la relació entre política i economia, entre democràcia i economia i entre relació i obertura cap a altres països, i economia. Un fet que demostra que durant els últims 45 anys la política econòmica espanyola ha estat bona. Són els anys primer, encara de dictadura però d'obertura a l'exterior i internament de reforçament de la societat civil. I són anys de fort creixement econòmic. És un període marcat pel Pla d'Estabilització de 1959, i l'Acord Preferencial amb la CEC de 1970. Després ja ve la transició democràtica que surt molt millor del que s'esperava en part pels canvis socials i de mentalitat que la política econòmica havia propiciat, i per la

força i maduresa de la societat civil. (Permetin-me dir, immodestament, que la classe política, i també el Rei, varen actuar encertadament). Fites econòmiques claus de la transició foren els Pactes de la Moncloa (1977), que fou un pacte de tots els partits i sindicats sobre política econòmica i social, l'ingrés d'Espanya a la UE el 1986, i recentment a la UEM.

I vegin el que ha passat gràcies a aquesta política d'estabilitat i de continuïtat que ha permès una bona política econòmica. Ha passat quelcom de transcendència històrica. I no exagero. Dic històrica perquè durant dos minuts els parlaré d'història, que sovint és la millor manera d'entendre les coses.

L'any 1850 el PIB per habitant espanyol representava el 67'6% del francès, i l'any 1959 era el 42'9%. Aquestes mateixes dades referides als Estats Units eren del 59'7% i del 27'2%. I referides a Itàlia eren del 70'9% i del 54% I referides al Japó el 1870 (no hi ha dades japoneses del 1850) eren del 163'8% (és a dir, Espanya era molt més rica que el Japó) i del 85'8% el 1959. La relació amb Gran Bretanya no va canviar (46'3% i 46'2), i es compren perquè el 1850 Gran Bretanya en tot i de molt era el primer país del Món, i el 1959 encara no havia superat del tot la davallada produïda per la guerra i per la pèrdua de l'Imperi.

Veiem ara què passa de 1959 a 2003. Passa que respecte a França Espanya passa del 42'9% al 84%. Respecte a Alemanya del 42'5 al 88'2. Respecte a Itàlia del 54 al 89. Respecte als USA del 27'2 al 61'8. L'excepció és el Japó

que passa del 85'8% al 83'5, però ja sabem que el creixement japonès durant la segona meitat del segle XX ha estat formidable.

Això posa de manifest que Espanya és un país fortament emergent. No només econòmicament sinó que ho és en termes generals. Però econòmicament ho és molt.

I això és fruit d'una bona política econòmica -mantinguda durant 45 anys pels governs més diversos- que ha tingut com una de les seves normes l'obertura exterior. Espanya havia estat tradicionalment un país proteccionista. Ara no ho és més que la gran majoria de països de la UE.

Amb aquest exemple de com una política prou ben definida i persistent, malgrat unes estructures institucionals no prou ben consolidades i amb una mentalitat en curs d'evolució política es pot produir un gran progrés no els dic res que no sàpiguen. Però el cas de l'Espanya de 1959 ençà, i sobretot de 1975 ençà és un exemple brillant de com la conjunció positiva d'aquests factors pot donar uns esplèndids resultats.

Com deia, el resultat ha estat brillant i tot sembla indicar que ho seguirà essent. Que en política econòmica es mantindrà la continuïtat positiva que es va iniciar al començament de la democràcia.

Podem analitzar un altre cas de relació entre política i economia (i hi afegixo cultura): el procés d'unificació europea. Això ha estat un gran èxit, tot i les dificultats amb que sovint topa. Degut a què?

És evident que hi ha jugat la voluntat de fer impossibles noves guerres europees, i sobretot d'establir una bona aliança entre Alemanya i França. És evident també que l'amenaça soviètica va ajudar els països a entendre's (i l'ajut americà també hi va contribuir). Però hi va ajudar molt el mètode seguit, en el qual l'economia i el bon ús de l'economia varen jugar un paper determinant.

Es diu que en un moment de desànim degut al constant i extenuant regateig dels països membres sobre temes econòmics Jean Monnet va dir: "Hauria estat millor començar el procés d'unificació europea per la cultura més que no pas per l'economia". No és segur que la frase sigui certa, i tampoc no és gens segur que fos encertada. En la cultura el sentit identitari de cadascú juga un paper molt fort, sovint més que en economia. A la T.W.O. es va arribar abans a acords sobre productes industrials que sobre productes culturals. I fa poc el President Chirac ha tornat a defensar en termes agressius l'excepció cultural francesa, més que segons quins productes agrícoles. I a Catalunya mateix ara vivim una situació d'un cert desconcert respecte a la Unió Europea no per motius econòmics sinó perquè volem que la Constitució Europea faci un reconeixement de la llengua i de la cultura de Catalunya.

El cas és que tota una sèrie d'acords econòmics han anat teixint una creixent implicació entre els Estats europeus. Robert Schumann deia, el 10 de maig de 1950, quan va proposar la creació de la Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer que calia “proposar noves relacions industrials entre els pobles d'Europa”. I afegia que “això crearia una solidaritat en els fets que després produiria una eficaç solidaritat”. I així ha estat: de la CECA s'ha passat amb el temps al mercat Comú i després a la Unió Econòmica i Monetària, a l'euro i al Banc Central Europeu. I a Schengen i a la Carta Europea de Justícia. I a tantes coses més.

Naturalment que sense voluntat política tot això no hauria estat possible. Sense Adenauer, de Gasperi, Schumann i Spaak, sense Giscard d'Estaing i H. Schmidt, sense Mitterrand i H. Kohl, sense Hallstein i Delors, sense Lubbers, Werner i F. González, etc... no hi hauria hagut Unió Europea. Però l'eina que varen fer servir ha estat i és sobretot l'econòmica. Política i economia han treballat juntes.

He donat tanta importància a l'economia que puc tornar a dir que ella sola no podria conduir a la Unió Europea. Cal també la política. I de vegades tampoc no n'hi ha prou. Pràcticament sempre els processos d'unificació han fet poc o molt recurs, també a la força. Molt sovint a la violència. Justament el gran mèrit de la EU és que s'ha fet sense violència. És un cas pràcticament únic a la Història. Haver arribat tant enllà només per via pacífica. Ni França ni Itàlia ni Espanya ni Suècia ni els Estats Units d'Amèrica ni la mateixa Suïssa poden dir-

ho. I vostès a Alemanya en tenen un exemple ben clar. La Unió Duanera que va impulsar Friedrich List va ajudar molt a la unitat alemanya, i també el moviment de 1848 (que va tenir a Frankfurt precisament el seu moment més prometedor, a la Pauluskirche). Però al final es va recórrer a la força (guerres contra Dinamarca i contra Àustria, i també contra França). Encara que vostès també poden presentar un exemple d'unificació (o més exactament de reunificació) del tot pacífic, el de la República Federal i de la República Democràtica.

Per cert que la reunificació alemanya també aporta elements de reflexió al tema de la relació entre economia i política.

El mes de desembre de 1989 –un mes després de la caiguda del mur de Berlín– vaig visitar algunes ciutats alemanyes. Encara que jo sempre he estat amic d'Alemanya i que la perspectiva de la reunificació m'alegrava el motiu de la meva visita tenia també un mòbil egoista. Jo era President de Catalunya, és a dir, d'un país amb moltes inversions industrials alemanyes, i m'interessava saber com la probable reunificació afectaria les inversions alemanyes a l'estranger. Per entendre'ns, continuaria VW invertint a SEAT, és a dir, a Catalunya, o desviaria les inversions cap a l'Alemanya oriental? I com aquest alguns casos més. Amb motiu d'això vaig parlar amb molta gent i vaig veure que hi havia alemanys contraris a la reunificació precisament per motius econòmics.

Deien que seria molt cara. Això em va sorprendre molt. A mi i a tots catalans que m'acompanyaven. I més ens va sorprendre que alguns dels polítics alemanys més importants també hi eren contraris. No podíem entendre com es podia desaprofitar una oportunitat històrica com aquella.

I realment la reunificació ha resultat molt cara. Però per això no s'havia de fer?

En aquella època vaig parlar de la reunificació amb alguns altres polítics alemanys: Biedenkopf, Späth, Lamers i dos personatges especialment ben situats en aquell moment per a jutjar la situació. Teltschig, que era conseller del Canciller Kohl, i l'aleshores President de la Bundesbank, Pöhl.

Com poden suposar Teltschig –repeteixo, conseller del Canciller- era del tot partidari de la reunificació, i la veia amb optimisme. Però especialment interessant és el que em va dir Pöhl, i que sé que ha explicat en algunes ocasions. Em va dir “ja he dit al Canciller que el canvi d'un DM de l'Oest contra un DM de l'Est des d'un punt de vista econòmic és un gran error. Li he dit més d'un cop i més de dos. Però ell insisteix. I jo comprenc que aquesta decisió, la de la reunificació, no és una decisió econòmica, ni tan solament política. És una decisió històrica. Davant d'això la responsabilitat del President de la Bundesbank és advertir un cop i dos i tres al Canciller. Però després d'això he d'acceptar que la decisió i la responsabilitat són del Canciller”.

He volgut comentar uns quants casos en els quals l'encreuament de política i economia permet extreure algunes lliçons. Potser vostès esperaven de mi un altre tipus de discurs. Per exemple, sobre economia espanyola o sobre economia europea. I en canvi els he fet un discurs una mica atípic. I és que sobre economia espanyola només els puc dir que durant una pila d'anys ha anat bé i que crec que seguirà anant bé. Sobre economia europea, o sobre l'impacte de la Xina en l'economia mundial o sobre si el preu del petroli afectarà molt o poc la nostra economia hi ha molts experts millors que jo, i els diaris econòmics en parlen cada dia. Ben recentment The Economist enumerava els quatre fets que al seu entendre podrien frenar l'economia mundial: un preu molt alt del petroli, la desinflada del consum als Estats Units, la desinflada del mercat immobiliari i una frenada de l'expansió xinesa. Però em va semblar que dintre de la seva circumspecció i ponderació The Economist opinava que les perspectives globals eren bones. Esperem que així sigui. I gràcies per la seva atenció.